

Praktyki zawodowe na studiach

Ryszard Feret
Norbert Karpiński
Krystian Wiśniewski

O autorach

Ryszard Feret

Student V roku kierunku lekarsko-dentystycznego. Pełni funkcję Przewodniczącego Komisji Wyższego Szkolnictwa Medycznego Parlamentu Studentów RP, Przewodniczącego Rady Studentów Stomatologii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum, Prezydenta Polskiego Towarzystwa Studentów Stomatologii oraz działa

w strukturach samorządu studenckiego jako przedstawiciel studentów w organach uczelni. Od wielu lat aktywnie angażuje się w działalność na rzecz studentów oraz rozwoju szkolnictwa wyższego. Szczególną uwagę poświęca zagadnieniom związanym z jakością kształcenia, reprezentacją interesów studentów kierunków medycznych oraz rozwojem działalności naukowej i społecznej. Jest doświadczonym działaczem studenckim, inicjatorem licznych projektów oraz orędownikiem współpracy pomiędzy środowiskami akademickimi w Polsce.

Norbert Karpieński

Student Nauki o Policji na Akademii Policji w Szczytnie oraz absolwent Akademii Sztuki Wojennej. Pełni funkcję Przewodniczącego Komisji Uczelni Mundurowych (KUM) oraz Przewodniczącego Zarządu Samorządu Studenckiego APwSz. W pracy naukowej koncentruje się na zagadnieniach związanych z bezpieczeństwem państwa oraz funkcjonowaniem służb specjalnych. Prywatnie pasjonat historii i modelarstwa.

O autorach

Krystian Wiśniewski

Samorządowiec i działacz społeczny, student studiów magisterskich z prawa oraz menedżerskich studiów finansowo-prawnych na Państwowej Akademii Nauk Stosowanych we Wrocławku. Pełni funkcję Przewodniczącego Forum Akademii Nauk Stosowanych, gdzie kieruje pracami organizacji reprezentującej środowisko studenckie akademii nauk stosowanych na poziomie ogólnopolskim. W strukturach Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej zasiada w Komisji Rewizyjnej oraz Biurze Prasowym, a jako szkoleniowiec PSRP prowadzi warsztaty z zakresu zdrowia psychicznego dla społeczności akademickiej w ramach projektu „Strefa Komfortu”. Łączy działalność samorządową z wolontariatem będąc wieloletnim wolontariuszem Fundacji WOŚP oraz członkiem Komitetu Organizacyjnego Obchodów Międzynarodowego Roku Wolontariatu 2026 przy Narodowym Instytucie Wolności. W dotychczasowej działalności koncentruje się na budowaniu standardów funkcjonowania organizacji studenckich, reprezentacji studentów wobec uczelni i instytucji publicznych oraz projektowaniu komunikacji dla środowisk akademickich. Łączy kompetencje prawnicze z praktyką rzeczniczą i organizacyjną, ze szczególnym uwzględnieniem tłumaczenia złożonych zagadnień prawnych na język dostępny dla szerokiego odbiorcy.

Praktyki zawodowe są dla wielu studentek i studentów pierwszym zetknięciem z realnym środowiskiem pracy w danej branży. Na studiach o profilu praktycznym stanowią obowiązkowy element programu studiów, a na wybranych kierunkach objętych standardami kształcenia (dla uproszczenia, nazywanych dalej kierunkami standaryzowanymi) - część rozbudowanego systemu przygotowania do zawodu zaufania publicznego. Jednocześnie ich organizacja budzi wiele pytań: kto odpowiada za znalezienie miejsca praktyk? Czy praca zawodowa może zastąpić praktyki? Jak wyglądają zasady na kierunkach standaryzowanych?

Rozdział I:

Podstawa prawna, cel praktyk i efekty uczenia się

Zasady odbywania praktyk zawodowych w szkolnictwie wyższym określa ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (PSWiN). Praktyki mogą stanowić element programu studiów, a ich zadaniem jest umożliwienie studentce lub studentowi osiągnięcia określonych efektów uczenia się - zarówno w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

Zgodnie z art. 67 ust. 1 PSWiN studia są prowadzone na określonym kierunku, poziomie i profilu na podstawie programu studiów, który musi wskazywać m.in.: jakie efekty uczenia się ma osiągnąć osoba studiująca, jak przebiega proces osiągania efektów uczenia się prowadzący do ich uzyskania oraz ile punktów ECTS przypisano do poszczególnych zajęć. Praktyki są jedną z form zajęć ujętych w tym programie. Ich celem nie jest więc samo „odbycie” określonej liczby godzin, lecz osiągnięcie i potwierdzenie osiągnięcia konkretnych efektów uczenia się, których nie da się w pełni zrealizować wyłącznie w ramach zajęć prowadzonych w uczelni.

Efekty uczenia się przewidziane dla praktyk są doprecyzowywane w sylabusach, a zasady ich odbywania są określone regulaminem praktyk. Konkretnie efekty uczenia się przewidziane dla praktyk obejmują zazwyczaj:

- umiejętności typowe dla charakteru pracy (np. przygotowywanie pism administracyjnych, obsługa określonych systemów informatycznych, udział w procesie projektowym, podstawowe czynności diagnostyczne);
- rozumienie zasad funkcjonowania organizacji (struktura, obieg dokumentów, podstawowe procedury);
- kompetencje społeczne, takie jak umiejętność pracy w zespole, komunikacja z klientem oraz przestrzeganie zasad etyki zawodowej i przepisów wewnętrznych.

Z perspektywy osoby studiującej ważne jest świadome korzystanie z tych opisów. Warto porównać efekty wskazane w dokumentach z faktycznym zakresem zadań wykonywanych na praktykach i reagować, gdy rozbieżności są zbyt duże - np. poprzez kontakt z opiekunem praktyk lub koordynatorem na uczelni. Praktyki mają służyć nie tylko „sprawdzeniu się” w roli przyszłego pracownika, lecz przede wszystkim umożliwić uzyskanie i formalne potwierdzenie efektów uczenia się określonych w programie studiów na danym kierunku.

Z punktu widzenia studenta praktyki pełnią też funkcję informacyjną i weryfikującą. Pozwalają skonfrontować wyobrażenia o zawodzie z rzeczywistymi warunkami pracy, ocenić przydatność dotychczas zdobytej wiedzy oraz zidentyfikować obszary wymagające dalszego rozwoju. Dobrze zaprojektowane praktyki uczą rzeczy, które trudno jednoznacznie opisać w sylabusie - takich jak radzenie sobie w sytuacjach nieprzewidywalnych, funkcjonowanie w konkretnej kulturze organizacyjnej czy współpraca między działami w złożonej strukturze organizacji.

Z formalnego punktu widzenia praktyki nie są „przerwą w nauce”, ale integralną częścią procesu kształcenia. Zaliczenie praktyk przewidzianych w programie studiów jest jednym z wymogów zaliczenia roku oraz jednym z warunków dopuszczenia do egzaminu dyplomowego (obok zaliczenia pozostałych modułów i spełnienia innych wymogów programowych).

Profil przyjęty na kierunku studiów wpływa na sposób konstruowania programu kształcenia: proporcje między teorią a praktyką, miejsce zajęć warsztatowych oraz to, czy praktyki zawodowe są wymagane przez przepisy, czy pozostawione decyzji uczelni. Z perspektywy studentki lub studenta przekłada się to bezpośrednio na planowanie toku studiów i realne oczekiwania wobec praktyk.

Rozdział II: Profil ogólnoakademicki a profil praktyczny

Profil przyjęty na kierunku studiów decyduje o tym, jak rozkładają się akcenty między zajęciami o charakterze teoretycznym i praktycznym oraz czy praktyki zawodowe są elementem wymaganym przez przepisy, czy pozostawionym decyzji uczelni. W polskim systemie szkolnictwa wyższego studia mogą być prowadzone na profilu ogólnoakademickim albo praktycznym.

Najważniejsze różnice między profilami można ująć w następującym zestawieniu:

Element	Profil ogólnoakademicki	Profil praktyczny
Powiązanie z badaniami	Silne - program bazuje na przygotowaniu do działalności naukowej	Umiarkowane - nacisk na przygotowanie do działalności na rynku pracy
Dominujący typ zajęć	Zajęcia pozwalające na przygotowanie do prowadzenia działalności naukowej	Zajęcia umożliwiające osiągnięcie umiejętności praktycznych
Udział ECTS	Ponad 50% ECTS realizowanych jest na zajęciach związanych z prowadzoną działalnością naukową	Ponad 50% ECTS realizowana jest na zajęciach kształtujących umiejętności praktyczne
Praktyki zawodowe	Mogą być przewidziane, ale nie są wymagane	Obowiązkowe, z określonym minimalnym łącznym wymiarem
Główny cel kształcenia	Pogłębiona wiedza, przygotowanie do pracy badawczej/analizycznej	Przygotowanie do działalności na rynku pracy
Typowe ścieżki po studiach	Badania, praca ekspercka, dalsze kształcenie	Praca w konkretnym zawodzie lub branży bezpośrednio po studiach

Na tym tle łatwiej odpowiedzieć sobie na pytanie, który profil lepiej odpowiada indywidualnym planom. Osoba zainteresowana pracą naukową, analityczną lub dalszym kształceniem (np. doktoranckim) zwykle będzie skłaniać się ku profilowi ogólnoakademickiemu, w którym większy nacisk kładzie się na rozwój wiedzy teoretycznej i kompetencji badawczych. Osoba nastawiona na szybkie wejście na rynek pracy w konkretnym

zawodzie - np. w administracji, zarządzaniu, informatyce czy logistyce - częściej wybierze profil praktyczny, w którym istotną część programu stanowią zajęcia praktyczne i obowiązkowe praktyki zawodowe.

Przy podejmowaniu decyzji warto więc zadać sobie kilka prostych pytań. Ułatwiają one ocenę, czy dany profil będzie odpowiadał indywidualnym planom i sposobowi uczenia się:

- czy ważniejsze jest dla mnie pogłębianie wiedzy teoretycznej, udział w badaniach i ewentualna ścieżka naukowa (np. studia doktoranckie), czy raczej zdobywanie konkretnych umiejętności przydatnych „od razu” na rynku pracy;
- czy lepiej czuję się na zajęciach opartych na lekturze, analizie i dyskusji, czy na takich, w których wykonuję zadania praktyczne, rozwiązuję problemy i pracuję projektowo;
- czy jestem gotów/gotowa samodzielnie szukać dodatkowych doświadczeń (staże, praca, wolontariat), jeśli program kładzie większy nacisk na teorię, czy wolę, aby znacząca część tego komponentu była wbudowana w sam program studiów poprzez obowiązkowe praktyki i zajęcia warsztatowe.

Odpowiedzi na te pytania nie muszą od razu jednoznacznie przesądzać o wyborze profilu, ale pomagają lepiej zrozumieć, czego można oczekiwać po studiach w danym wariantcie. Jeżeli bliżej jest komuś do pracy naukowej lub analitycznej, profil ogólnoakademicki zwykle lepiej wykorzystuje potencjał takich zainteresowań, natomiast w przypadku osób nastawionych przede wszystkim na przygotowanie do konkretnego zawodu i zdobycie doświadczenia w trakcie studiów naturalnym wyborem częściej będzie profil praktyczny, w którym rozbudowany komponent zajęć praktycznych i praktyk zawodowych stanowi integralną część programu.

Rozdział III:

Organizacja, przebieg i formalności związane z praktykami

Z punktu widzenia studentki lub studenta praktyki nie są pojedynczym wydarzeniem, ale procesem rozłożonym w czasie, w który zaangażowane są trzy strony: uczelnia, podmiot przyjmujący oraz sama osoba odbywająca praktyki. To, jak przebiega współpraca między nimi, w dużej mierze decyduje o tym, czy praktyki będą jedynie formalnym obowiązkiem, czy realnym doświadczeniem uczenia się w środowisku pracy.

Uczelnia projektuje praktyki jako element programu studiów: może zwiększyć ich wymiar, określić ich moment w toku studiów oraz to, jakie efekty uczenia się mają zostać dzięki nim osiągnięte. Na tym poziomie zapadają decyzje, ile godzin praktyk trzeba zrealizować, na jakim etapie studiów oraz jakie kompetencje - wiedza, umiejętności i postawy - mają zostać podczas nich rozwinięte. Uczelnia przyjmuje również regulamin praktyk oraz przygotowuje wzory najważniejszych dokumentów: skierowania, porozumienia z podmiotem przyjmującym, dziennika praktyk czy karty praktyk. W praktyce oznacza to, że student nie powinien samodzielnie „wymyślać” sposobu dokumentowania praktyk - korzysta z rozwiązań opisanych w regulaminach i instrukcjach uczelni. Istotną rolę odgrywa także koordynator lub opiekun praktyk na kierunku, który akceptuje miejsca odbywania praktyk, odpowiada na pytania i ostatecznie zalicza praktyki na podstawie zebranej dokumentacji.

Podmiot przyjmujący - urząd, szkoła, firma, organizacja pozarządowa czy inna instytucja - nie jest jedynie „miejscem do odbębnięcia godzin”, ale partnerem w procesie kształcenia. Po jego stronie leży przede wszystkim wyznaczenie opiekuna praktyk, który wprowadza studentkę lub studenta w specyfikę danej jednostki, przydziela zadania i nadzoruje ich wykonanie. To właśnie opiekun najlepiej widzi, czy powierzane czynności rzeczywiście pozwalają rozwijać

kompetencje przewidziane w programie studiów, czy też sprowadzają się do prostych prac pomocniczych. Podmiot przyjmujący odpowiada również za zapewnienie odpowiednich warunków pracy: przeszkolenie z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, poinformowanie o zasadach obowiązujących w instytucji, zasadach poufności czy ochrony danych. Dobrze zaprojektowana współpraca sprawia, że student staje się pełnoprawnym uczestnikiem życia organizacji - w miarę możliwości angażowanym w zadania typowe dla danego zawodu.

Studentka lub student nie jest w tym układzie biernym odbiorcą, ale współtwórcą własnego doświadczenia praktyk. Po jego stronie leży zapoznanie się z regulaminem praktyk, sylabusem przedmiotu i zasadami obowiązującymi w danym miejscu, a następnie rzetelne wykonywanie powierzonych zadań. Odpowiedzialność obejmuje zarówno przestrzeganie regulaminu pracy i zasad BHP, jak i dbałość o dokumentację: systematyczne uzupełnianie dziennika praktyk, zbieranie podpisów opiekuna, przechowywanie zaświadczeń i innych dokumentów wymaganych przez uczelnię. Ważnym elementem tej roli jest także reagowanie na sytuacje problemowe - np. kiedy zakres zadań wyraźnie odbiega od tego, co przewidziano w sylabusie, lub gdy sposób traktowania praktykanta budzi poważne zastrzeżenia. W takich sytuacjach student ma prawo zwrócić się do koordynatora praktyk, władz kierunku, samorządu studenckiego czy rzecznika praw studenta, zamiast godzić się na praktyki, które nie spełniają swojej roli.

Przebieg praktyk można - niezależnie od szczegółowych rozwiązań na poszczególnych uczelniach - opisać jako ciąg kilku etapów. Na początku pojawia się etap przygotowania, w którym student sprawdza wymogi dotyczące praktyk (m.in. wymiar godzin, dopuszczalne miejsca realizacji, terminy zaliczenia) i wybiera miejsce, w którym chciałby je odbyć. Może to być jednostka proponowana przez uczelnię albo miejsce znalezione samodzielnie, pod warunkiem akceptacji przez koordynatora.

Na części uczelni istnieje możliwość realizacji praktyk zawodowych za granicą, np. w ramach programu Erasmus+ lub innych programów mobilności. Warunkiem jest zwykle zgodność planowanych zadań z efektami uczenia się przewidzianymi dla praktyk na danym kierunku. Tego typu wyjazd pozwala poznać funkcjonowanie branży w innym kraju, pracę w odmiennym środowisku organizacyjnym oraz rozwijać kompetencje językowe i międzykulturowe.

Wybór miejsca praktyk ma jednak nie tylko wymiar merytoryczny, ale także finansowy i organizacyjny. W wielu przypadkach wiąże się on z koniecznością regularnych dojazdów do instytucji oddalonej od siedziby uczelni - na przykład szpitala, przychodni czy innej placówki partnerskiej - bez zorganizowanego transportu ani zwrotu kosztów przejazdu. Obowiązujące przepisy nie nakładają na uczelnie ogólnego obowiązku finansowania dojazdów studentów

na praktyki, co w praktyce oznacza, że koszty te w dużej mierze ponosi sama osoba studiująca. Z perspektywy konstytucyjnej zasady równego dostępu do nauki, wyrażonej w art. 70 Konstytucji RP, wysokie i powtarzalne koszty dojazdów do obowiązkowych zajęć mogą jednak realnie ograniczać możliwość pełnego uczestnictwa w kształceniu dla osób znajdujących się w trudniejszej sytuacji materialnej.

Kolejny etap to rozpoczęcie praktyk, zwykle połączone z dopełnieniem formalności: wystawieniem skierowania przez uczelnię oraz podpisaniem porozumienia lub umowy między uczelnią a podmiotem przyjmującym, w której określa się m.in. okres trwania praktyk, wymiar godzin i ogólny zakres zadań. Dopiero na tej podstawie praktyki są traktowane jako realizowane w ramach programu studiów.

Najdłuższy jest etap realizacji, kiedy student wykonuje powierzone zadania, stopniowo poznaje funkcjonowanie instytucji i konfrontuje wiedzę zdobytą na zajęciach z praktyką. W tym czasie

proceedzi dziennik praktyk - dokument, w którym opisuje wykonywane czynności, liczbę przepracowanych godzin oraz, niekiedy, refleksje dotyczące nabywanych umiejętności. Dziennik pełni podwójną funkcję: dla studenta jest narzędziem porządkowania własnych doświadczeń, dla uczelni - podstawą do oceny, czy praktyki pozwoliły osiągnąć zakładane efekty uczenia się. Ostatni etap to zaliczenie praktyk, polegające na złożeniu w odpowiedniej jednostce uczelni (np. biurze praktyk, dziekanacie, u koordynatora kierunku) kompletnej dokumentacji: dziennika praktyk, zaświadczenia lub karty zaliczenia podpisanej przez opiekuna po stronie instytucji oraz ewentualnych dodatkowych dokumentów przewidzianych w regulaminie. Na tej podstawie koordynator podejmuje decyzję o zaliczeniu praktyk, często z przypisaną oceną, która pojawia się w protokole i wpływa na przebieg studiów.

Dokumenty związane z praktykami można potraktować jako formalny zapis całego procesu. W większości uczelni obejmują one co najmniej: skierowanie na praktyki wystawione przez uczelnię (potwierdzające status studenta i charakter praktyk), porozumienie lub umowę między uczelnią a podmiotem przyjmującym, dziennik praktyk oraz zaświadczenie lub kartę zaliczenia praktyk, z podpisem opiekuna i informacją o wymiarze oraz okresie odbywania praktyk. W wielu regulaminach pojawiają się również dodatkowe elementy, takie jak sprawozdania i ankiety, które porządkują doświadczenia studenta i dostarczają uczelni informacji zwrotnej o jakości współpracy z podmiotami przyjmującymi. Do najczęściej spotykanych dokumentów należą:

- skierowanie na praktyki, wydawane przez uczelnię i przekazywane do podmiotu przyjmującego;
- porozumienie lub umowa między uczelnią a instytucją (czasem również umowa trójstronna – między uczelnią, instytucją i studentem) określająca okres, wymiar i ogólny zakres zadań;
- dziennik praktyk, w którym student odnotowuje wykonywane czynności i liczbę przepracowanych godzin, a opiekun potwierdza ich realizację;
- zaświadczenie lub karta zaliczenia praktyk, zawierająca podpis opiekuna i informację o zrealizowanym wymiarze oraz opinię o przebiegu praktyk;
- ewentualne sprawozdanie z praktyk i ankieta ewaluacyjna, wymagane przez część uczelni jako uzupełnienie dokumentacji.

Z punktu widzenia studentki lub studenta te dokumenty są czymś więcej niż tylko formalnym wymogiem. Porządkują one przebieg praktyk, zmuszają do refleksji nad wykonywanymi zadaniami i pozwalają zestawić je z efektami uczenia się przewidzianymi w programie studiów. Dla uczelni stanowią podstawę zaliczenia praktyk oraz źródło informacji o tym, czy współpraca z danym podmiotem rzeczywiście wspiera proces kształcenia, czy wymaga zmian w kolejnych latach.

Rozdział IV: Jak wybrać miejsce praktyk?

Wybór miejsca odbywania praktyk jest jednym z kluczowych momentów planowania toku studiów, bo w praktyce przesądza o tym, z jakim obrazem zawodu opuści uczelnię osoba studiująca. To dobry moment, żeby na żywo zobaczyć, jak wygląda praca w konkretnym miejscu.

Źródłem informacji o potencjalnych miejscach praktyk jest przede wszystkim uczelnia: bazy miejsc praktyk prowadzone przez opiekunów kierunku lub biura karier, a także ogłoszenia

kierowane specjalnie do studentów danego wydziału. Równie ważne są jednak inne kanały, z których można korzystać równolegle. W praktyce warto sięgać do kilku źródeł:

- wewnętrzne bazy uczelni i listy instytucji, z którymi podpisano porozumienia o przyjmowaniu studentów na praktyki;
- samodzielne poszukiwanie miejsc poprzez wysyłanie CV i wiadomości do wybranych instytucji lub firm;
- kontakty prywatne - rekomendacje znajomych, absolwentów, wykładowców współpracujących z daną jednostką;
- ogólnodostępne portale z ofertami praktyk i staży oraz targi pracy organizowane na uczelni lub w regionie.

Sam fakt znalezienia oferty nie oznacza jeszcze, że dane miejsce będzie dobre z punktu widzenia programu studiów. Przy wyborze warto sprawdzić kilka elementów, które decydują o tym, czy praktyki będą miały rzeczywistą wartość edukacyjną:

- zgodność profilu działalności instytucji z kierunkiem i specjalnością studiów;
- zgodność planowanego zakresu zadań z efektami uczenia się przypisanymi do praktyk - dobrym nawykiem jest zabranie na rozmowę sylabusu lub opisu efektów i omówienie ich z potencjalnym opiekunem;
- możliwość wyznaczenia opiekuna praktyk po stronie instytucji, który faktycznie będzie nadzorował pracę i podpisywał dokumenty;
- kwestie logistyczne: lokalizacja, dojazd, godziny pracy, możliwość łączenia praktyk z zajęciami na uczelni, ewentualna praca zdalna lub hybrydowa;
- warunki finansowe - w tym informację czy praktyki są płatne, czy bezpłatne, oraz czy wiążą się z jakimikolwiek dodatkowymi kosztami po stronie studenta.

Dobrze dobrane miejsce praktyk pozwala nie tylko zrealizować minimalny wymiar godzin wymagany przez program, ale przede wszystkim sprawdzić w praktyce, jak student odnajduje się w konkretnej roli zawodowej, zespole i kulturze organizacyjnej. Dzięki temu praktyki przestają być jednorazowym obowiązkiem, a stają się etapem świadomego budowania własnej ścieżki zawodowej już na etapie studiów.

Rozdział V:

Zaliczenie pracy zawodowej jako praktyk

Zgodnie z art. 67 ust. 7 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uczelnia może - na wniosek studenta - zaliczyć na poczet praktyki zawodowej czynności wykonywane w ramach zatrudnienia, stażu lub wolontariatu, jeżeli umożliwiły one uzyskanie efektów uczenia się określonych w programie studiów dla praktyk. Szczegółowe zasady (terminy, wymagane dokumenty, tryb podejmowania decyzji) są doprecyzowane w regulaminie studiów i regulaminach praktyk poszczególnych uczelni, dlatego pierwszym krokiem powinno być sprawdzenie, jakie rozwiązania przyjęto na danym kierunku.

W praktyce uczelnie zwracają uwagę przede wszystkim na trzy elementy:

- związek wykonywanych obowiązków z kierunkiem i specjalnością studiów;
- możliwość powiązania konkretnych zadań z efektami uczenia się przypisanymi do praktyk;

- odpowiedni wymiar czasu pracy, zwykle nie krótszy niż minimalny wymiar praktyk przewidziany w programie studiów lub co najmniej z nim porównywalny.

Jeżeli praca polega głównie na prostych czynnościach pomocniczych, niezwiązanych z profilem kształcenia, uczelnia może uznać, że nie spełnia ona funkcji praktyk, nawet jeśli formalnie mieści się w szeroko rozumianej „branży”.

Sama procedura ubiegania się o zaliczenie pracy zawodowej na poczet praktyk jest z reguły kilkietapowa i powtarza się w podobnym kształcie na wielu uczelniach:

- złożenie przez studenta wniosku do dziekana, koordynatora praktyk lub innej wskazanej osoby, z określeniem, jaki okres pracy ma zostać zaliczony;
- dołączenie zaświadczenia o zatrudnieniu lub innej formie aktywności (stanowisko, okres, wymiar czasu pracy);
- przedstawienie zakresu obowiązków oraz - często - opinii przełożonego dotyczącej nabytych kompetencji;
- sporządzenie krótkiego sprawozdania lub refleksji, w której student pokazuje, jak wykonywane zadania przekładały się na efekty uczenia się określone dla praktyk;
- decyzja uczelni o pełnym uznaniu pracy, częściowym zaliczeniu określonej liczby godzin albo odmowie, z zastrzeżeniem, że każda sprawa rozpatrywana jest indywidualnie.

Na tle tych ogólnych zasad wyraźniej widać typowe ograniczenia: prace całkowicie niezwiązane z kierunkiem studiów, zbyt krótki okres zatrudnienia czy brak dokumentów pozwalających ocenić rzeczywiste efekty uczenia się są najczęstszymi powodami odmowy zaliczenia praktyk na podstawie zatrudnienia. Dlatego jeżeli od początku zakłada się, że dana praca ma docelowo zostać uznana za praktykę, warto już na etapie podejmowania zatrudnienia zadbać

o adekwatny zakres obowiązków, komplet dokumentów i wcześniejszą konsultację z koordynatorem praktyk.

Rozdział VI: Kierunki standaryzowane

W polskim systemie szkolnictwa wyższego istnieje grupa kierunków, dla których program studiów - w tym kształcenie praktyczne - jest określony nie tylko przez uczelnię, ale również przez ogólnokrajowe standardy kształcenia. Zgodnie z art. 68 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dotyczy to w szczególności kierunków przygotowujących do wykonywania zawodów regulowanych, takich jak:

- lekarski i lekarsko-dentystyczny;
- farmacja, pielęgniarstwo, położnictwo, fizjoterapia, ratownictwo medyczne, weterynaria;
- architektura;
- studia przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela.

Na tych kierunkach standardy kształcenia bardzo precyzyjnie opisują przebieg praktyk. Określają minimalną liczbę godzin zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, typowe miejsca

ich odbywania (np. oddziały szpitalne, placówki oświatowe, biura projektowe), rodzaje powierzanych zadań oraz efekty uczenia się, które muszą zostać osiągnięte, aby absolwent mógł ubiegać się o prawo wykonywania zawodu. W porównaniu z kierunkami „niestandaryzowanymi” oznacza to mniejszą swobodę uczelni w kształtowaniu praktyk - nie można dowolnie skracać ich wymiaru ani zastępować innymi aktywnościami, a ewentualne modyfikacje muszą mieścić się w ramach wyznaczonych przez standard.

Na kierunku architektura program studiów kształtowany jest z uwzględnieniem wymagań wynikających z rozporządzenia w sprawie studiów, a w przypadku uczelni realizujących standard kształcenia przygotowujący do wykonywania zawodu architekta - również z wymagań określonych w odrębnych przepisach. Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie studiów architektura może być prowadzona jako jednolite studia magisterskie, choć nie jest to jedyna dopuszczalna forma. Standard kształcenia dla zawodu architekta precyzuje wówczas minimalne wymagania dotyczące kształcenia praktycznego – w tym rodzaje praktyk i ich minimalny wymiar. Efekty uczenia się przewidziane dla poszczególnych praktyk są natomiast formułowane w programie studiów danej uczelni w odniesieniu do tych wymagań. W praktyce oznacza to, że studenci muszą mieć zapewnioną możliwość uczestniczenia w pracach projektowych oraz procesach związanych z zagospodarowaniem przestrzennym, tak aby możliwe było osiągnięcie efektów uczenia się zdefiniowanych w programie studiów. Zrealizowanie praktyk zgodnie z wymaganiami standardu jest jednym z warunków ukończenia studiów na tak ukształtowanym kierunku i uzyskania dyplomu uprawniającego do ubiegania się o wpis na listę członków izby architektów.

W przypadku studiów przygotowujących do zawodu nauczyciela standard kształcenia obejmuje zarówno wymogi dotyczące treści programowych, jak i praktyk pedagogicznych. Przewiduje określony minimalny wymiar praktyk w szkołach i innych placówkach oświatowych oraz wskazuje, że powinny one obejmować obserwację zajęć, współprowadzenie i stopniowe przejmowanie odpowiedzialności za ich samodzielne prowadzenie, a także uczestnictwo w innych zadaniach nauczyciela, takich jak kontakty z rodzicami czy praca wychowawcza. Zrealizowanie tych praktyk jest jednym z warunków uzyskania kwalifikacji nauczycielskich.

Dla studentek i studentów kierunków standaryzowanych praktyki oznaczają zatem mniej elastyczności, ale większą przewidywalność. Programy studiów i regulaminy praktyk odsyłają bezpośrednio do standardów oraz – w przypadku zawodów regulowanych – do właściwych ustaw i rozporządzeń określających warunki dostępu do zawodu. Jednocześnie daje to większą pewność, że zrealizowane praktyki będą uznane przy ubieganiu się o prawo wykonywania zawodu, uprawnienia zawodowe czy dopuszczenie do egzaminów państwowych kończących ścieżkę kształcenia.

Rozdział VII:

Praktyki zawodowe na kierunkach medycznych

Praktyki zawodowe na kierunkach medycznych zajmują szczególne miejsce w programach studiów, ponieważ są bezpośrednio związane z bezpieczeństwem pacjenta i jakością udzielanych świadczeń. Student, mimo że formalnie pozostaje osobą uczącą się zawodu, funkcjonuje w środowisku, w którym skutki błędów mają charakter realny. Dotyczy to nie tylko aspektu medycznego, ale także praw pacjenta, w tym prawa do prywatności i do zachowania w tajemnicy informacji związanych ze stanem zdrowia. Z tego powodu praktyka w ochronie zdrowia nie może być traktowana jako obowiązek formalny, sprowadzony do samego odbycia wymaganej liczby godzin. Jej sens polega na tym, aby umożliwić osiągnięcie określonych -

efektów uczenia się oraz sprawdzić, czy wiedza akademicka przekłada się na bezpieczne działanie w warunkach klinicznych.

W praktyce można wskazać kilka cech, które odróżniają kształcenie praktyczne w zawodach medycznych od wielu innych obszarów studiów. Po pierwsze, praktyka odbywa się w warunkach podwyższonego ryzyka, dlatego wymaga nadzoru oraz jasnych granic samodzielności studenta. Po drugie, istotą praktyki nie są wyłącznie czynności techniczne, ale również komunikacja z pacjentem, praca w zespole terapeutycznym, prowadzenie dokumentacji i funkcjonowanie w ramach organizacji udzielającej świadczeń. Po trzecie, praktyka jest miejscem kształtowania postawy zawodowej, rozumianej jako odpowiedzialność, dyskrecja, respektowanie praw pacjenta oraz świadomość własnych ograniczeń i konieczności konsultowania decyzji w sytuacjach trudnych.

W potocznym ujęciu do „kierunków medycznych” zalicza się szeroką grupę studiów związanych ze zdrowiem, opieką, diagnostyką i terapią. Z perspektywy organizacji praktyk warto jednak wprowadzić rozróżnienie pomiędzy kierunkami związanymi ze zdrowiem w szerokim sensie a kierunkami standaryzowanymi. W pierwszej grupie zakres i forma praktyk wynikają przede wszystkim z programu studiów projektowanego przez uczelnię oraz z rozwiązań lokalnych, takich jak współpraca z konkretnymi placówkami czy przyjęte w danym ośrodku tradycje kształcenia praktycznego. W drugiej grupie znajdują się kierunki, dla których przewidziano ogólnokrajowe standardy kształcenia. W takim przypadku podstawowe parametry praktyk są określone w przepisach, a uczelnia ma ograniczoną swobodę w ich skracaniu, zastępowaniu innymi aktywnościami czy dowolnym przenoszeniu w czasie.

Znaczenie kierunków standaryzowanych polega na tym, że praktyka jest w nich elementem programu zdefiniowanym w sposób zewnętrzny wobec uczelni. Standardy wyznaczają minimalne wymagania dotyczące kształcenia, często wprost wskazując minimalną liczbę godzin, liczbę punktów ECTS oraz profil studiów. Takie rozwiązanie ma charakter gwarancyjny, ponieważ zmierza do tego, aby absolwenci danego zawodu uzyskiwali porównywalne przygotowanie praktyczne niezależnie od miejsca studiowania. Jednocześnie sama obecność standardów nie przesądza o jakości praktyk. To, że praktyka jest wymagana, nie oznacza jeszcze, że jest realizowana w sposób prowadzący do osiągnięcia efektów uczenia się określonych w programie studiów. Z punktu widzenia kształcenia kluczowe jest to, czy student ma możliwość wykonywania czynności adekwatnych do etapu nauki, czy otrzymuje informację zwrotną oraz czy przebieg praktyki pozwala na rzeczywistą weryfikację efektów uczenia się.

W tym miejscu warto odwołać się do konkretnych przykładów, ponieważ pokazują one, w jaki sposób standardy porządkują relację pomiędzy teorią a praktyką. Na kierunku lekarskim standard kształcenia przewiduje jednolite studia magisterskie trwające 12 semestrów, o profilu ogólnoakademickim, z minimalną liczbą 5700 godzin zajęć (w tym praktyk zawodowych) oraz co najmniej 360 punktami ECTS. Jednocześnie standard określa minimalny wymiar praktyk zawodowych na poziomie 600 godzin, którym przypisano 20 punktów ECTS. W praktyce oznacza to, że praktyki zawodowe stanowią wyodrębniony, obowiązkowy element programu, którego realizacja powinna prowadzić do osiągnięcia określonych efektów uczenia się, a nie jedynie do formalnego potwierdzenia obecności w placówce.

W przypadku kierunku lekarsko-dentystycznego standard przewiduje studia trwające 10 semestrów, również o profilu ogólnoakademickim, obejmujące co najmniej 5000 godzin zajęć oraz co najmniej 300 punktów ECTS. Równolegle wskazano minimalny wymiar praktyk

zawodowych wynoszący 480 godzin, którym przypisano 16 punktów ECTS. Już te parametry pokazują, że w tych kierunkach praktyka jest jednym z podstawowych elementów programu służących osiągnięciu efektów uczenia się. Ma to znaczenie również organizacyjne, ponieważ ogranicza możliwość dowolnego skracania praktyk lub zastępowania ich innymi formami aktywności, które nie zapewniają kontaktu z realnymi zadaniami klinicznymi.

W pielęgniarstwie widać natomiast inny akcent organizacyjny. Standard dla studiów pierwszego stopnia przewiduje co najmniej 4720 godzin i 180 punktów ECTS, a jednocześnie przesądza o profilu praktycznym studiów. W praktyce oznacza to, że istotna część punktów ECTS musi być przypisana do zajęć kształtujących umiejętności praktyczne, a standard wskazuje próg „powyżej 50%” liczby punktów ECTS w tym zakresie. W standardzie pielęgniarstwa wyraźnie określono również wymiar praktyk zawodowych: na studiach pierwszego stopnia praktyki zawodowe obejmują 1200 godzin i 46 punktów ECTS. W przypadku studiów drugiego stopnia przewidziano praktyki zawodowe w wymiarze 200 godzin, którym przypisano 10 punktów ECTS. Z perspektywy programu studiów pokazuje to, że praktyka w pielęgniarstwie stanowi jeden z głównych elementów procesu kształcenia prowadzącego do osiągnięcia efektów uczenia się, a jej rola nie ogranicza się do funkcji uzupełniającej wobec zajęć teoretycznych.

W standardzie pielęgniarstwa pojawiają się także szczegółowe wymagania organizacyjne dotyczące warunków kształcenia praktycznego, w tym wielkości grup podczas zajęć praktycznych i praktyk zawodowych. Z punktu widzenia jakości kształcenia nie jest to kwestia drugorzędna, ponieważ wielkość grup wpływa na możliwość wykonywania czynności oraz na realny nadzór nad studentem.

W ostatnich latach standardy coraz wyraźniej porządkują relację między zajęciami prowadzonymi w warunkach klinicznych a zajęciami realizowanymi w warunkach symulowanych. Symulacja nie zastępuje kontaktu z pacjentem, ale pozwala ćwiczyć umiejętności w warunkach kontrolowanych, zanim student zostanie dopuszczony do wykonywania czynności w środowisku klinicznym. Nowelizacje standardów doprecyzowują, że określona część zajęć może odbywać się w warunkach symulowanych w wymiarze od 5% do 15% liczby godzin (w zależności od rodzaju zajęć). Z perspektywy organizacji praktyk oznacza to potrzebę zapewnienia nie tylko dostępu do bazy klinicznej, ale także odpowiednich warunków dydaktycznych po stronie uczelni (pracownie umiejętności, centra symulacji, pacjenci symulowani) oraz takiego prowadzenia zajęć, aby student miał możliwość wykonania i powtórzenia czynności z informacją zwrotną.

Standardy pokazują również, że praktyka w zawodach medycznych nie ma charakteru odtwórczego. Przykładowo, w kształceniu lekarskim podkreśla się umiejętność korzystania z medycznych baz danych, interpretowania informacji potrzebnych do rozwiązywania problemów klinicznych oraz oceny jakości dowodów naukowych. Równolegle wzmacnia się elementy komunikacyjne i zespołowe. W praktyce oznacza to, że student ma nabywać kompetencje pozwalające na bezpieczne działanie w realnych warunkach, a nie tylko sprawność techniczną. Z tym podejściem powiązane są także narzędzia weryfikacji kompetencji. W kształceniu lekarskim przewidziano egzamin OSCE jako formę weryfikacji umiejętności osiągniętych w toku całego procesu kształcenia.

Przykład kierunku lekarsko-dentystycznego dobrze pokazuje logikę stopniowania praktyki. Kształcenie praktyczne przebiega zwykle od zajęć przedklinicznych, w których student rozwija techniki manualne, ergonomię pracy, zasady aseptyki i antyseptyki oraz wykonuje czynności

w warunkach kontrolowanych, do praktycznego nauczania klinicznego z pacjentem pod nadzorem. W stomatologii wyraźnie widać, że sprawność manualna jest konieczna, ale niewystarczająca. Każda czynność wymaga rozumienia wskazań i przeciwwskazań, oceny ryzyka, pracy na dokumentacji oraz odpowiedzialnej komunikacji z pacjentem. W aktualizacjach standardów uwzględnia się także elementy unowocześniania praktyki, w tym wprowadzanie rozwiązań związanych ze stomatologią cyfrową w obszarze planowania i prowadzenia leczenia.

Miejsca realizacji praktyk odpowiadają przyszłemu środowisku pracy. W zależności od kierunku są to szpitale, oddziały i poradnie, podstawowa opieka zdrowotna, laboratoria diagnostyczne, jednostki ratownictwa medycznego, a także apteki. Oprócz samego miejsca kluczowy jest model nadzoru i stopniowanie samodzielności. Student nie powinien działać „na własną rękę”. Czynności powinny być wykonywane pod kierunkiem osób uprawnionych, a zakres powierzanych zadań musi odpowiadać etapowi kształcenia. W tym obszarze szczególne znaczenie ma organizacja zajęć, w tym wielkość grup, ponieważ wpływa ona na realną możliwość ćwiczenia umiejętności oraz poziom bezpieczeństwa.

Drugim filarem organizacji praktyk jest dokumentowanie postępów. Dziennik praktyk, karta umiejętności lub inne narzędzia nie powinny mieć wyłącznie charakteru formalnego. Ich celem jest pokazanie, jakie zadania student realizował, jakie umiejętności opanował oraz gdzie występują luki wymagające dalszego treningu. Dokumentowanie ma również znaczenie dowodowe, a w niektórych zawodach jest elementem potwierdzania spełnienia wymogów przewidzianych dla dalszych etapów drogi zawodowej.

Dobrym przykładem jest farmacja, gdzie praktyka zawodowa w aptece jest szczegółowo opisana w przepisach. Określono jej ramowy program, sposób dokumentowania oraz wymiar czasowy. Z punktu widzenia studenta oznacza to, że praktyka ma nie tylko wymiar dydaktyczny, ale także formalny, związany z wejściem do zawodu. Przepisy wskazują, że praktyka trwa 6 miesięcy i obejmuje 960 godzin dydaktycznych, jest realizowana w aptece ogólnodostępnej lub szpitalnej i stanowi obowiązkowy element programu studiów farmaceutycznych. W praktyce potwierdzanie przebiegu praktyki i realizowanych zadań ma znaczenie nie tylko dla zaliczenia, ale również dla wykazania nabycia kompetencji zawodowych.

Student ma styczność z informacjami dotyczącymi zdrowia, które podlegają szczególnej ochronie. W połączeniu z prawem pacjenta do tajemnicy informacji oraz obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej oznacza to, że praktyka kształtuje również kompetencje związane z poufnością, dyskrecją i prawidłowym posługiwaniem się dokumentacją. Właśnie w praktyce student uczy się, że poufność dotyczy zarówno relacji z pacjentem, jak i sposobu pracy z dokumentacją oraz zachowania w środowisku klinicznym.

Najbardziej wartościowe praktyki medyczne budują zestaw kompetencji, które trudno wykształcić w warunkach wyłącznie akademickich. Obejmują umiejętności techniczne i proceduralne, rozumowanie kliniczne i elementy diagnostyczne, komunikację z pacjentem i rodziną, współpracę w zespole terapeutycznym, postawy etyczne oraz umiejętność korzystania z aktualnej wiedzy. Praktyka ma prowadzić do tego, aby student nie tylko wykonywał czynności, ale rozumiał ich sens, potrafił ocenić ryzyko, znał granice własnych kompetencji i umiał korzystać ze wsparcia zespołu.

Z perspektywy jakości kształcenia szczególnie ważna jest informacja zwrotna. Sama obecność w placówce nie gwarantuje rozwoju umiejętności, jeśli student nie otrzymuje zadań, nie ma możliwości powtarzania czynności i nie uczestniczy w omówieniu przypadków. Dlatego znaczenie mają rozwiązania organizacyjne, które wzmacniają rolę opiekunów, ograniczają wielkość grup i wprowadzają narzędzia kompetencyjne. W praktyce oznacza to przesunięcie nacisku z modelu „odbycia praktyki” na model „zrealizowania praktyki”, rozumianej jako proces uczenia się i weryfikacji kompetencji.

Dyskusja o praktykach na kierunkach medycznych ma także wymiar systemowy, ponieważ łączy się z modelem wejścia do zawodu. Staż podyplomowy lekarzy i lekarzy dentystów funkcjonuje jako element przygotowania zawodowego, uregulowany przepisami i opisany przez Ministerstwo Zdrowia. W debacie publicznej okresowo pojawiają się propozycje zmian modelu stażu. Niezależnie od kierunku ewentualnych reform wniosek dla jakości kształcenia jest podobny: im większa część przygotowania do bezpiecznej pracy ma zostać zrealizowana w toku studiów, tym większe znaczenie ma realna treść praktyk studenckich oraz konsekwentna weryfikacja kompetencji, a nie tylko formalne zaliczenie obecności.

Wnioski dla organizacji praktyk można ująć w kilku pytaniach, które są pomocne zarówno dla uczelni, jak i dla studentów. Czy student wie, jakie efekty uczenia się ma osiągnąć i jakie zadania są z nimi powiązane. Czy istnieje realny nadzór i możliwość informacji zwrotnej. Czy student ma możliwość powtarzania czynności w sposób budujący kompetencję, zarówno w symulacji, jak i w warunkach klinicznych. Czy dokumentowanie praktyk odzwierciedla realne zadania i pozwala identyfikować luki. Czy praktyka konsekwentnie uczy poufności i poszanowania praw pacjenta od pierwszego kontaktu z dokumentacją i rozmową. Jeżeli odpowiedź na te pytania jest negatywna, problem nie jest problemem indywidualnym studenta, lecz problemem jakości kształcenia. Jeżeli odpowiedź jest pozytywna, praktyka staje się jednym z najbardziej formujących elementów studiów. Na kierunkach medycznych teoria i praktyka nie konkurują ze sobą. Praktyka jest zastosowaniem wiedzy, a wiedza narzędziem bezpieczeństwa i jakości.

Rozdział VIII:

Praktyki zawodowe na kierunkach mundurowych

Praktyki zawodowe na kierunkach związanych z bezpieczeństwem państwa, formacjami uzbrojonymi i szeroko pojętym porządkiem publicznym to coś znacznie więcej niż tylko kilka tygodni wpisanych w kalendarz akademicki. To moment przełomowy i pierwsze realne zetknięcie z bardzo specyficznym, często hermetycznym środowiskiem pracy, które dla cywila może wydawać się niezrozumiałe. Podczas praktyk na kierunkach mundurowych wchodzi się w obszar, w którym każdy błąd, nawet ten wynikający z nieuwagi przy wypełnianiu dokumentacji, niesie za sobą realne skutki prawne. Tutaj nie ma miejsca na „wydaje mi się” - każda czynność, od legitymowania po zabezpieczenie terenu, musi być twardo osadzona w konkretnej podstawie prawnej. Dlatego praktyki na kierunkach mundurowych to nie jest zwykłe „zaliczenie”, ale kluczowy etap adaptacji do życia w służbie, gdzie dyscyplina i sztywne procedury zawsze stoją nad indywidualną improwizacją.

Kluczem do zrozumienia specyfiki praktyk jest uświadomienie sobie, że polski system szkolnictwa wyższego w tym obszarze funkcjonuje w dwóch wyraźnie odmiennych modelach. Istnieją kierunki cywilne, prowadzone przez klasyczne uniwersytety oraz uczelnie mundurowe, zwane potocznie resortowymi. Do tych drugich zaliczamy m.in. Akademię Policji w Szczytnie, Akademię Pożarniczą, Akademię Wymiaru Sprawiedliwości, Wyższą Szkołę Straży Granicznej oraz uczelnie wojskowe, takie jak Akademia Wojsk Lądowych, Wojskowa Akademia Techniczna, Lotnicza Akademia Wojskowa czy Akademia Marynarki Wojennej. Na uniwersytetach cywilnych student odbywa praktyki, by sprawdzić, czy praca w danej instytucji mu odpowiada. Studiując w szkołach oficerskich, ten wybór studenci mają już za sobą. Takie praktyki to nie jest „podglądanie” pracy innych, ale sformalizowany system szkolenia zawodowego, który jest nierozzerwalnie związany z programem oficerskim i codziennymi zadaniami typowymi dla wybranej formacji.

To, co dla studenta cywilnego jest swobodnym wyborem miejsca praktyk, dla studentów mundurowych jest rozkazem lub skierowaniem do konkretnej jednostki terenowej. Rola tych wyjazdów w przygotowaniu do pracy w strukturach hierarchicznych jest gigantyczna. Służby mundurowe opierają się na jasnym podziale podległości, co dla wielu osób z zewnątrz może wydawać się sztywnie czy wręcz przytłaczające. Praktyka uczy jednak najważniejszej lekcji: rozumienia „drogi służbowej”. Student mundurowy uczy się akceptacji faktu, że w tym systemie polecenie przełożonego i obowiązujący regulamin są nadrzędne wobec prywatnej oceny sytuacji. To właśnie w jednostce, na tzw. „linii”, dowiadują się, że praca zespołowa w Policji, Straży Granicznej czy wojsku to nie jest pusty slogan z broszury rekrutacyjnej, ale absolutna konieczność wynikająca z dbałości o bezpieczeństwo własne i kolegów z patrolu. Każdy element ich postawy - od punktualności, przez schludny wizerunek, aż po sposób zwracania się do starszych stopniem - jest oceniany na równi z wiedzą merytoryczną.

Bycie studentem-mundurowym na praktykach wiąże się z ogromną odpowiedzialnością etyczną. Trzeba mieć świadomość, że każde zachowanie, nawet po godzinach służby, rzutuje na wizerunek całej formacji w oczach społeczeństwa. Co więcej, w przeciwieństwie do cywilnych praktykantów, podlegają oni stałemu systemowi opiniowania. Każdego roku przełożeni wystawiają oceny, które mają bezpośredni wpływ na dalszą karierę studentów. Dobra opinia to szansa na awans, dodatkowe przepustki czy lepsze warunki służby. Zła opinia może natomiast oznaczać nawet pożegnanie się z mundurem i konieczność zwrotu kosztów szkolenia. To sprawia, że do każdego zadania podchodzi się z maksymalnym skupieniem, wiedząc, że patrzy na nich nie tylko wykładowca, ale przede wszystkim przyszły przełożony.

Kolejnym aspektem, który całkowicie odróżnia studentów mundurowych od studentów kierunków cywilnych, jest kwestia dostępu do informacji i odpowiedzialności prawnej. Wchodząc do jednostki, od pierwszego dnia stykają się z danymi wrażliwymi, szczegółami toczących się postępowań czy innymi tajemnicami służbowymi. Nie ma tu mowy o przypadkowym dostępie. Już na samym początku drogi zawodowej przechodzą instruktaże dotyczące ochrony informacji niejawnych oraz przepisów o ochronie danych osobowych. Większość z nich musi poddać się skomplikowanej procedurze sprawdzającej, aby uzyskać poświadczenie bezpieczeństwa. Bez tego dokumentu nie mogliby nie tylko odbywać praktyk, ale w ogóle pełnić służby.

Sama organizacja praktyk to proces, w którym ścierają się trzy siły: wymogi dydaktyczne uczelni, nadzór merytoryczny w jednostce oraz bieżące potrzeby służby. W zależności od formacji te doświadczenia wyglądają inaczej. Student-funkcjonariusz Akademii Policji czy Wyższej Szkoły Straży Granicznej odbywa praktyki w jednostkach macierzystych, często tam, gdzie docelowo będzie pełnił służbę po promocji oficerskiej. Co ważne, po zaliczeniu wymaganych etapów szkolenia podstawowego mogą wykonywać określone czynności służbowe pod nadzorem wyznaczonego opiekuna, w zakresie przewidzianym programem praktyk. Oznacza to, że na praktykach nie stoją z boku, ale faktycznie wykonują zlecone zadania, prowadzą czynności, legitymują, wypełniają dokumentację procesową. Praktyki są więc realnym testem tego, czego nauczyli się w murach uczelni, sprawdzianem ich odporności na stres i umiejętności radzenia sobie w sytuacjach nieprzewidywalnych.

Studenci podczas praktyk odbywających się w jednostkach terenowych przebywają na nich uśredniając około 1000 godzin. To ogrom czasu, który pozwala na dogłębne poznanie specyfiki służby w różnych pionach - od prewencji, przez piony dochodzeniowo-śledcze, aż po zadania administracyjno-logistyczne. Tak duża liczba godzin wynika z założenia, że oficer musi znać służbę „od podszewki”. Nie można dowodzić ludźmi nie wiedząc jak wygląda ich codzienna praca na posterunku czy w placówce granicznej. Ta intensywność pozwala na wypracowanie tzw. pamięci proceduralnej, bowiem pewne czynności trzeba wykonywać odruchowo i bezbłędnie, zgodnie z literą prawa.

Zaliczenie praktyk to kolejny etap biurokratycznej i merytorycznej weryfikacji. Studenci muszą udowodnić, że osiągnęli efekty uczenia się przewidziane w programie zajęć i sylabusie, że potrafią sporządzić protokół, obsłużyć systemy informatyczne formacji czy prawidłowo zabezpieczyć miejsce zdarzenia., że potrafią sporządzić protokół, obsłużyć systemy informatyczne formacji czy prawidłowo zabezpieczyć miejsce zdarzenia. To systemowe podejście gwarantuje, że osoba opuszczająca mury uczelni z gwiazdkami oficerskimi na pagonach jest faktycznie przygotowana do brania odpowiedzialności za podległych jej ludzi i za realizowane zadania.

Warto też wspomnieć o tym, jak praktyki rzutują na ich przyszłość. Choć jako studenci mundurowi mają już zapewnione zatrudnienie, to przebieg praktyk i opinie z nich wyniesione determinują przyszłe przydziały służbowe. Praktyki są dla nich również okazją do budowania autorytetu wśród przyszłych podwładnych. Jeśli jako podchorążowie wykażą, że nie boją się podejmować inicjatywy, znają procedury i szanują starszych służbą funkcjonariuszy, ich start w roli dowódcy czy kierownika będzie znacznie łatwiejszy.

Podsumowując, praktyki na kierunkach mundurowych to proces wymagający ogromnej dojrzałości i, co może brzmieć paradoksalnie, pokory wobec instytucji. Ich największa wartość nie leży w widowiskowych akcjach, które czasem widzimy w filmach, ale w zrozumieniu mechanizmów działania państwa. To czas, w którym uczą się, że bycie funkcjonariuszem to nie tylko przywilej noszenia munduru, ale przede wszystkim obowiązek służenia dobru obywateli zgodnie ze złożoną rotą ślubowania. Jeśli te kilkanaście tygodni w jednostkach terenowych uczy szacunku do hierarchii, precyzji w działaniu i odpowiedzialności za każde wypowiedziane słowo i podpisany dokument, to znaczy, że cel został osiągnięty. Wychodzą z tych praktyk nie

tylko jako lepsi studenci, ale przede wszystkim jako profesjonalnie ukształtowani funkcjonariusze, gotowi na wyzwania, jakie stawia przed nami bezpieczeństwo współczesnego świata. To fundament, na którym budują swoją tożsamość zawodową, pamiętając, że w ich pracy margines błędu jest niemal zerowy.

Rozdział IX:

Prawa studenta odbywającego praktyki

Student odbywający praktyki nadal jest przede wszystkim studentem, a nie pełnoprawnym pracownikiem danej instytucji. Uczestniczy w realnym środowisku pracy, ale wykonuje zadania w ramach procesu kształcenia i pod opieką osób odpowiedzialnych za jego szkolenie, a nie na własną, samodzielną odpowiedzialność zawodową. Praktyki nie są przy tym „szarą strefą”: obowiązują na nich określone zasady dotyczące bezpieczeństwa, organizacji pracy, zakresu powierzanych czynności i sposobu traktowania osób studiujących. W praktyce przekłada się to na szereg konkretnych praw, z których część dotyczy warunków pracy, a część - granic odpowiedzialności i kompetencji studenta.

Po pierwsze, student ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków odbywania praktyk, w tym do przeszkolenia z zasad BHP oraz informacji o zagrożeniach występujących w danym miejscu. Ma również prawo wiedzieć, kto jest jego opiekunem po stronie instytucji, jaki jest program praktyk i jakie zadania będzie wykonywać, zanim formalnie rozpocznie ich realizację. Pracodawca lub instytucja przyjmująca powinna przedstawić zasady obowiązujące w miejscu praktyk - dotyczące m.in. czasu pracy, procedur, zasad poufności i ochrony danych - w sposób jasny i zrozumiały.

Prawo do bezpiecznych warunków obejmuje również zapewnienie niezbędnych środków ochrony indywidualnej - takich jak rękawiczki, maseczki, fartuch czy obuwie ochronne - wszędzie tam, gdzie są one standardem pracy. W przypadku zajęć praktycznych organizowanych przez uczelnię to uczelnia powinna zadbać o ich zapewnienie studentom na takich samych zasadach, na jakich zapewnia je swoim pracownikom dydaktycznym. W przypadku praktyk zawodowych realizowanych w podmiotach zewnętrznych obowiązek zapewnienia środków ochrony osobistej spoczywa na instytucji przyjmującej praktykanta jako organizatorze pracy w danym miejscu.

Po drugie, studentowi przysługują podstawowe gwarancje związane z czasem pracy. Nawet jeśli praktyka nie jest klasycznym stosunkiem pracy, nie może polegać na nieograniczonym wymiarze godzin bez odpoczynku. Przyjmuje się, że tygodniowy czas świadczenia pracy w ramach praktyk nie powinien przekraczać dopuszczalnych limitów przewidzianych dla pracowników, a praktykant ma prawo do dobowego i tygodniowego odpoczynku oraz przerwy w ciągu dnia, gdy praktyka trwa odpowiednio długo. Dla wielu studentów ważna jest też kwestia nieodpłatności praktyk - jeżeli praktyka jest realizowana na podstawie porozumienia z uczelnią jako element programu studiów, może być bezpłatna, ale nie może to uzasadniać naruszania minimalnych standardów ochronnych.

Warto dodać, że nieodpłatny charakter praktyk oznacza brak wynagrodzenia dla studenta, a nie przerzucanie kosztów organizacji praktyk na jego barki. Instytucja przyjmująca nie ma prawa żądać od studenta opłat za możliwość odbycia praktyki, podpisanie dziennika czy wystawienie zaświadczenia - takie praktyki, choć wciąż spotykane, są sprzeczne z istotą współpracy uczelni z podmiotem przyjmującym, który ma być partnerem procesu kształcenia, a nie podmiotem „sprzedającym” dostęp do praktyk.

Po trzecie, student ma prawo do poszanowania godności, ochrony dóbr osobistych i równego traktowania. Oznacza to zakaz dyskryminacji ze względu na jakąkolwiek przesłankę, zakaz

mobbingu, molestowania i innych form przemocy psychicznej czy fizycznej. Jeżeli w trakcie praktyk dochodzi do naruszeń - np. upokarzających komentarzy, niechcianych zachowań o charakterze seksualnym, nękania, izolowania - student może i powinien traktować to jako naruszenie swoich praw, a nie „normalny element zdobywania doświadczenia”.

Ważnym aspektem sytuacji prawnej studenta odbywającego praktyki są także granice jego kompetencji i odpowiedzialności. Zakres czynności, które mogą być powierzone studentowi, powinien wynikać z programu studiów i efektów uczenia się przewidzianych dla praktyk, a w przypadku zawodów regulowanych - również z odpowiednich standardów kształcenia i przepisów branżowych. Student nie powinien być zobowiązany do wykonywania czynności wykraczających poza jego przygotowanie i przewidziane kompetencje, zwłaszcza jeśli wiążą się one z ryzykiem dla zdrowia lub bezpieczeństwa innych osób. W sytuacji nacisku na podejmowanie zadań zarezerwowanych dla osób z pełnymi uprawnieniami zawodowymi student ma prawo odmówić, powołując się na program praktyk i zasady bezpieczeństwa, a następnie zgłosić problem koordynatorowi praktyk lub władzom kierunku. Odpowiedzialność za właściwą organizację pracy, nadzór nad praktykantem i przydzielanie mu adekwatnych zadań ponosi przede wszystkim podmiot przyjmujący oraz wyznaczony opiekun praktyk.

Istotnym elementem praw studenta odbywającego praktyki są również kwestie dokumentacji i zaliczenia. Student ma prawo prowadzić dziennik praktyk zgodnie ze wzorem uczelni, uzyskiwać na bieżąco podpisy i potwierdzenia od opiekuna oraz liczyć na rzetelne odzwierciedlenie swoich zadań w zaświadczeniach i opiniach. Odmowa podpisania dziennika lub wydania zaświadczenia powinna mieć merytoryczne uzasadnienie (np. rzeczywiste niewykonanie zadań), a nie wynikać z konfliktu osobistego czy niechęci do studentów. Jeżeli praktyka została faktycznie zrealizowana zgodnie z ustalonym programem, student może domagać się, by zostało to odzwierciedlone w dokumentacji, a w razie problemów - zwrócić się o pomoc do uczelni.

W razie trudności czy naruszenia praw student nie zostaje sam. Pierwszym krokiem jest zwykle próba wyjaśnienia sytuacji w miejscu praktyk - spokojna rozmowa z opiekunem, powołanie się na program praktyk i porozumienie z uczelnią. Jeśli to nie przynosi rezultatu, student może zgłosić problem koordynatorowi praktyk, opiekunowi kierunku, biuru praktyk czy innym wskazanym w regulaminach osobom. Na wielu uczelniach działają także rzecznik praw studenta oraz uczelniany samorząd studencki, którzy pomagają w sprawach konfliktowych, uczestniczą w mediacjach z władzami uczelni lub instytucją przyjmującą oraz wspierają w dochodzeniu praw w sytuacjach poważniejszych naruszeń. W skrajnych przypadkach - np. przy poważnych naruszeniach bezpieczeństwa czy godności - możliwe jest przerwanie praktyk w danym miejscu i znalezienie alternatywnej formy ich realizacji, bez przerzucania odpowiedzialności za tę decyzję wyłącznie na studenta.

Zakończenie

Praktyki zawodowe są momentem, w którym abstrakcyjne zapisy programu studiów spotykają się z konkretną rzeczywistością instytucji, firm i urzędów. To od jakości tego spotkania w dużej mierze zależy, czy studia okażą się dla studentki lub studenta realnym przygotowaniem do pracy, czy jedynie ciągiem zaliczeń i egzaminów. Dobrze zaprojektowane praktyki pozwalają sprawdzić w praktyce własne wyobrażenia o zawodzie, zweryfikować dotychczasowe wybory edukacyjne i lepiej zaplanować kolejne kroki - od wyboru specjalności, przez pierwszą pracę, po ewentualne dalsze kształcenie.

Z perspektywy systemu szkolnictwa wyższego praktyki są przestrzenią współodpowiedzialności. Uczelnia odpowiada za to, by praktyki były tak zaprojektowane, aby umożliwiały osiągnięcie efektów uczenia się określonych w programie studiów, a ich faktyczny

przebieg odpowiadał przyjętym założeniom. Podmiot przyjmujący - by traktował studentkę lub studenta jak osobę uczącą się zawodu, a nie wyłącznie dodatkowe ręce do pracy; sama osoba studiująca - by świadomie wybierała miejsce praktyk, dbała o dokumentację i reagowała, kiedy praktyki odbiegają od swojej edukacyjnej funkcji. Szczególne znaczenie ma to na kierunkach standaryzowanych oraz w sytuacjach, gdy praktyki zaliczane są na podstawie pracy zawodowej - tam formalne ramy i wymogi dokumentacyjne stają się kluczowe dla dalszych uprawnień zawodowych.

Praktyki bywają też miejscem napięć: między oczekiwaniami a realiami rynku pracy, między potrzebą uczenia się a doraźnymi interesami instytucji, między zapisami regulaminów a codzienną praktyką. Dlatego tak ważna jest świadomość przysługujących praw, dostępnych ścieżek wsparcia oraz roli samorządu studenckiego i rzecznika praw studenta - zarówno na poziomie uczelni, jak i ogólnokrajowym. Im lepiej student zna te mechanizmy, tym łatwiej może wykorzystać praktyki jako narzędzie rozwoju, a nie tylko obowiązek do wypełnienia.

Ostatecznie praktyki zawodowe nie są celem samym w sobie, ale środkiem: mają pomóc w zbudowaniu pomostu między tokiem studiów a przyszłą ścieżką zawodową. Świadome korzystanie z możliwości, jakie dają - od wyboru miejsca, przez negocjowanie zakresu zadań, po wykorzystywanie zdobytego doświadczenia w kolejnych rekrutacjach - sprawia, że stają się one jednym z najbardziej formujących elementów studiów, a nie tylko przymusowym przystankiem po drodze do dyplomu.

Bibliografia:

1. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.
2. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza, lekarza denty, farmaceuty, pielęgniar, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego.
3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta.
4. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.
5. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy.
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
7. Dyrektywa 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (EUR-Lex)
8. RODO, Rozporządzenie (UE) 2016/679 (EUR-Lex)
9. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych
10. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie standardów kształcenia
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 września 2023 r. zmieniające standardy), Dz.U. 2023 poz. 2152
12. Rozporządzenie Ministra Nauki z dnia 10 października 2024 r. zmieniające standardy Dz.U. 2024 poz. 1514
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 sierpnia 2025 r. zmieniające standardy, Dz.U. 2025 poz. 1133
14. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 stycznia 2025 r. w sprawie wzorów „Kart stażu...”, Dz.U. 2025 poz. 25
15. Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza denty
16. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lutego 2023 r. w sprawie stażu podyplomowego lekarza i lekarza denty
17. Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie praktyki zawodowej w aptece (ramowy program i dziennik praktyki), Dz.U. 2022 poz. 784
18. Ustawa z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty
19. Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Projekt Studenckie Prawa - Jasna Sprawa finansowany jest ze środków
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej